

AF MICHELLE SKOVGAARD

POLITISK INDBLANDING I DET SOCIALFAGLIGE FELT BIDRAGER TIL KOMPLEKSITET — IKKE LØSNINGER

Når den politiske dagsorden omformer det socialfaglige felt, påvirker det ikke alene praksisforståelsen men hele konstruktionen af det sociale arbejdes formål. Et aktuelt eksempel herpå, er den politiske opmærksomhed på tvangsanbringelser og tvangsadoption på det sociale område.

Med statsministerens fokus på tvangsfjernelser og tvangsadoption i sin nytårstale, efterlader det ikke alene et særligt politisk øje for børn og unges trivsel; det efterlader et skærpet blik på det professionelle sociale arbejdes praksis og med et politisk krav om en rekonstruktion af det sociale arbejde og dets vilkår for at skabe forandring for børn og unge i Danmark.



*Er nye dominerende forståelser af barnet på vej?
Og hvilken betydning får det for det sociale
arbejdes vilkår for at skabe forandring?*

Foto: Matilde Rink Jørgensen

Det kan være godt, at stille spørgsmålstejn ved velfærdsstatens måde at løfte forskellige offentlige opgaver på, men når politikerne udtaler og blander sig i det professionelle sociale arbejdes praksis, dominerer og rekonstruerer det diskursen om det socialfaglige handlerum. Det er ikke et nyt fænomen, at børnesynet igennem tiden har ændret sig, hvilket har haft stor betydning for det sociale arbejdes vilkår i arbejdet med børn unge og deres familier. Men er nye dominerende forståelser af barnet på vej? Og hvilken betydning får det for det sociale arbejdes vilkår for at skabe forandring?

De sidste 30 år har børnesynet, og den dertilhørende lovgivning gennem årene, skiftet karakter. I Danmark er vi gået fra en opfattelse af barnet som "becomings" til "beings". I starten af 1990'erne er der en social konstrueret forestilling om, at barnet er ufuldendt og tomt. Barnet tillægges først værdi, idet det formes af voksne. Heraf kommer betegnelsen "becomings", eftersom barnet anses som formeligt og først med værdi som voksen (Kampmann, 2003). Dette børnesyn kommer blandt andet til udtryk i Graversensudvalgets betænkning 1212 i 1990, hvor forældrenes rettigheder er omdrejningspunktet. Børnesynet består, på dette tidspunkt, af en overbevisning om, at barnet har bedst af at opvokse sammen med sine forældre – sine rødder. Såfremt barnet anbringes uden for hjemmet, vægtes den nære forældre-barn relation stadig højt. "Barnets rødder" udgør på dette tidspunkt et børnesyn, der består af en psykologisk overbevisning om trygge og familiære relationer, hvilket udgør en betydelig del af det daværende børnesyn (Ebsen, 2007)

FRA "BECOMINGS" TIL "BEINGS".

Den sociale konstruktion af barnet, der tidligere har været herskende, afløses af servicelovens nye "øjne". Børn tillægges nu subjektiv værdi. De anses ikke længere som tomme objekter, men som kompetente individer, der tildeles rettigheder og historisk kategori. FN's børnekonvention fremtræder mere og mere tydeligt i lovgivningen og det dertilhørende børnesyn. "Barnets bedste" bliver retningslinjen, der afløser "barnets rødder". Barnet og den unge skal høres og respekteres (FN's Børnekonvention artikel 12). Der sættes fokus på tidlig og forebyggende indsats.



fra "BECOMINGS" TIL "BEINGS"

Denne tidligere sociale konstruktion af barnet må siges at have været ude for en rekonstruktion. Viden om barnets egenskaber, kompetencer og behov bliver omdrejningspunktet for det nye børnesyn. Det fremtræder både i lovgivningen og som redskab, der anvendes som argumentation for det sociale arbejdes indsatser på børn- og ungeområdet. Målet med de nye lovændringer, er at udstyre socialarbejderne med et styringsredskab, der har til formål at registrere og kategorisere de udsatte børn og unge, som har behov for særlig støtte.

Dette 'nye' børnesyn er båret af viden om risici for negativ udvikling. Hvor det 'gamle' børnesyn i høj grad konstruerede barnet som mangelfuldt og tomt, ses der med det nye børnesyn et skift i forståelsen af barnet.

Hvor der tidligere har været tale om en forståelse af barnet som tomt og ufuldendt, peger det nye børnesyn på barnets kompetencer og "barnets bedste". Denne viden og forståelse for barnet anvendes i dag som redskab til at træffe afgørelser og definere barnets velfærd.

Serviceoven indeholder både formålet om at

sikre en tidlig og forebyggende indsats – en indsats, der giver socialarbejderen beslutnings- og handlekompetence til at få adgang til familien som genstandsfelt for observationer, og samtidig indeholder paragrafbestemmelsen omsorg og hensynstagen til selvudvikling og medborgerskab.

På mange områder er børn blevet centrum for modernitetens politiske strategier. For at nedbringe sociale problemer og negativ social arv, må der en tidlig og forebyggende indsats til, og børnene er blevet omdrejningspunkt herfor.

"På forskellige måder, på forskellige tidspunkter og ad mange forskellige veje, som veksler fra én del af samfundet til en anden, er børns sundhed, velfærd og opdragelse i tanke og i praksis blevet kædet sammen med nationens skæbne og statens ansvar"
(Alison et.al. 1999:15).

Citatet illustrerer ikke blot, at barnet er blevet centrum for politiske strategier, det illustrerer også, hvorledes barnet opfattes som individ med egne behov og problematikker. Hvor barnet tidligere blev



Hvor der tidligere har været tale om en forståelse af barnet som tomt og ufuldendt, peger det nye børnesyn på barnets kompetencer og "barnets bedste". Denne viden og forståelse for barnet anvendes i dag som redskab til at træffe afgørelser og definere barnets velfærd.

anset som et medlem af familien uden yderligere tegn på individuelle behov, sættes barnet nu i højsæde som selvstændigt og formbart individ. Endvidere er barnets trivsel i højere grad blevet statens ansvar, hvor det tidligere var forældrenes ansvar at sikre deres børns trivsel og velfærd.

Der er løbende kommet flere bestemmelser og retningslinjer til, og især er forebyggende indsatser i de seneste år kommet i højsæde (Lysen og Skovgaard 2019). Som eksempel er socialrådgivere begyndt at blive ansat på folkeskoler og dagsinstitutioner, for netop at få øje på begyndende tegn på mistrivsel. Forebyggelsesindsatsen viser sig også i det voksende fokus på uddannelse, der allerede i folkeskolen har til hensigt at fastholde unge i uddannelsessystemet, for på den måde at forebygge arbejdsløshed og lignende sociale problemer. Uddannelse bliver i den danske velfærdsstat derfor både forebyggelse men også løsningen på sociale problemer. Disse indsatser må ses i forlængelse af de mål, vi som velfærdssamfund stiler efter. Det sociale arbejde formes og tilpasses velfærdsstatens præmisser, hvilket betyder at det sociale arbejde, dets

betingelser og handlerum er under konstant forandring (Lysen og Skovgaard 2019). Samfundets forståelse af sociale problemer, og hvilke metoder der bør anvendes til at afhjælpe og forebygge dem, har ændret sig over tid. På den ene side er der et ønske om at evidensbasere, kvalitetssikre og udvikle det sociale arbejdes indsatser og metoder, på den anden side er der fokus på at kunne kontrollere socialarbejdernes resultater og aktiviteter (Agerup og Nielsen 2018).

Der er tale om en normalisering af det sociale arbejdes vilkår for at skabe forandring, der sætter socialarbejderen under pres, fordi kravet om en helhedsorienteret indsats med et flerstrengt fokus, der både skal have øje for borgerens behov og ønsker, kan være uforeneligt med hurtige resultater eller særlige politiske forståelser og ønsker af det professionelle sociale arbejde. Det sociale arbejde er derfor også et arbejde med kompleksitet, der kræver at socialarbejderen kan jonglere med viden, udvikling og indsatsmuligheder, hvilket stiller store krav til fagligheden.

“Kompleksiteten må altså siges at opstå, når de politiske, organisatoriske og lovgivningsmæssige rammer er begrænsende for at kunne følge med samfundsudviklingen og de behov, der er for, at hjælpen udvikles og tilpasses hertil” (Lysen og Skovgaard 2019:22).

Når statsministeren, i sin nytårstale, udtaler sig om barnets behov for beskyttelse, hvilket i denne sammenhæng kobles til flere og hurtigere tvangsfjernelser og tvangsadoptioner, er det et eksempel på et forandringsvilkår, der kommer til at sætte aftryk på det sociale arbejde på børne- og ungeområdet. Med statsministerens fokus på flere og tidligere tvangsfjernelser, tilføjer hun det sociale arbejde en diskursændring, der ikke alene bidrager til endnu et lag af kompleksitet i det sociale arbejde, det får også betydning for den forståelse af barnet og dets familie, som primært er bygget op omkring en forebyggende og helhedsorienteret tilgang til et sundt børneliv.

Med sit mål om at være ”børnenes statsminister” anskues barnet som individ med retten til et sundt børneliv, hvilket må anses som værende en del af det føromtalt ’nyere’ børnesyn. Dog kan det diskuteres hvorvidt statsministerens fokus på *“entydigt at tage barnets parti”* (Statsministerens nytårstale 2020), i højere grad fravælger at se barnet i sammenhæng med familien og i den konstellation, hvor der kan være grund til bekymring. Ved et entydigt fokus på barnet, risikerer vi ikke blot en fratagelse af socialarbejderens formål om at arbejde helhedsorienteret, det vil sige at inddrage væsentlige familiemæssige årsager til barnets mistrivsel, men vi fratager også et barn dets tilhørsforhold. Ved udelukkende at forholde sig til barnet som individ, fravælges der et fokus på årsagen til barnets mistrivsel. Ydermere kan det diskuteres hvorvidt et *“entydigt børnefokus”* inkluderer barnets behov for at have en relation til sin biologiske familie eller om det ekskluderer barnets rettigheder til at se sin familie hvis det ønskes

og er meningsfuldt. Og er dette i overensstemmelse med at ligestille barnet som et individ med egne tanker og følelser?

Det skiftende børnesyn, der både viser sig i forhold til børns rettigheder og omdrejningspunkt for politiske strategier, får derved også betydning for et skift i de sociale indsatser og hele det sociale arbejdes grundvilkår.

Velfærdsstatens handlinger kommer til udtryk i form af politiske bestemmelser, der baseres på viden. Viden må her forstås meget bredt. Den tilgængelige viden, herunder viden knyttet til værdier (holdninger) samt det politiske systems magtkode. Viden om forebyggelse af sociale problemer og dertilhørende tidlige indsatser illustrerer den tankegang, der gør sig gældende for den danske velfærdsstat, og som særligt viser sig i problematikken omkring tvangsfjernelser og tvangsadoption i Danmark.

De skiftende tiders børnesyn vidner utvivlsomt om en politisk indblanding, hvilket ikke er noget nyt, men spørgsmålet er om ikke det bør være de professionelle socialarbejderes kompetencer og vidgrundlag, der påvirker børnesynet og dertilhørende lovgivning, snarere end det er den politiske agenda, som påvirker den fagprofessionelle praksis? Børn og børns fremtid er med statsministerens fokus, i højere grad end tidligere, blevet et statsligt ansvar mere end et socialfagligt ansvar. Ikke alene må det betyde en omformning og indsnævring af det professionelle sociale arbejde, det betyder også, at forebyggelse har fået en ny betydning. Hvis forebyggelse i højere grad betyder anbringelser hurtigere og oftere, end som tidligere hvor forebyggelse af sociale problemer handlede om tidlig og mindst mulig indgriben i barnets liv, har statsministeren med sin politiske dagsorden bidraget til et nyt børnesyn, der rekonstruerer det sociale arbejdes handlerum og mulighed for at skabe forandring.

Michelle Skovgaard er socialrådgiver, forfatter og lektor i Socialt Arbejde.